

Beda Heller (1929) 1939–1942 (1946)

Firma Beda Heller patřila k menším prvorepublikovým firmám, které se specializovaly na distribuci a prodej filmů. Archivní fond vzniklý z činnosti této firmy ilustruje na jedné straně prostředí drobného prvorepublikového filmového podnikání, na straně druhé pak podává doklad o tragickém konci firmy a jejího majitele, který se stal obětí protizidovských opatření nacistických okupantů.

Bedřich Heller se narodil roku 1889 v Lounech.¹⁾ První doklady o jeho aktivitě ve filmovém podnikání pocházejí z počátku dvacátých let 20. století. Začínal jako obchodní zástupce distribuční společnosti La Tricolore v Brně, dále figuroval jako ředitel pražské filiálky americké společnosti Fox-film Corporation, s. r. o. (Praha 1, Národní 28) a od listopadu roku 1926 jako spolupracovník Karla Krause v půjčovně filmů Interfilm (Praha 2, Krakovská 7).²⁾

Společnost Interfilm fungovala až do roku 1930, od roku 1928 však Beda Heller začal provozovat svou vlastní samostatnou půjčovnu a obchod s filmy (Praha 2, Štěpánská 55).³⁾ Půjčovna měla být zaměřena především na filmy německé, dále pak na anglické, francouzské a ruské. Roku 1929 převzal Beda Heller generální zastoupení americké společnosti Radio-Keith-Orpheum Pictures (dále jen RKO) a počítal, že nabídku obohatí i o filmy americké.⁴⁾

Za deset let svého působení dovezl Beda Heller do Československa přibližně padesát celovečerních zahraničních filmů. Největší zastoupení mezi nimi měla německá produkce. Bez zájmovosti není fakt, že se často jednalo o pohádky a různé filmy pro mládež.⁵⁾

Vedle distribuce se Beda Heller začal věnovat i filmové výrobě, v řadě případů však nepřilíh úspěšně. V roce 1930 měl vzniknout snímek dle

1) Státní oblastní archiv Praha (dále jen SOA Praha), f. Krajský soud obchodní (dále jen KSO), sign. A XXI/70, fol. 7, Opis živnostenského listu z 21. 5. 1931 (originál vystaven 3. 1. 1929).

2) Petr Bednářík, *Arizace české kinematografie*. Praha: Karolinum 2003, s. 116. Zdeněk Štábla, *Data a fakta z dějin čs. kinematografie 1896–1945*, sv. 2. Praha: ČSFÚ 1989, s. 320–321, s. 521–522. Anon., *Aus der Welt des Films. Internationale Filmschau*, 1. duben 1923, s. 20.

3) Z. Štábla, c. d., sv. 2, s. 583. SOA Praha, f. KSO, sign. A XXI/70, fol. 1, Žádost o zápis do obchodního rejstříku z 24. 3. 1931.

4) Z. Štábla, c. d., sv. 2, s. 583. V článku z 5. března roku 1929 (Anon., *Vom Filmmarkt. Beda Heller–Film in der neuen Saison. Internationale Filmschau*, 15. 3. 1929, s. 12.) se uvádí, že by Beda Heller měl pro sezónu 1929 uvést celkem patnáct nových amerických filmů z produkce RKO. Takové číslo však vypovídá spíše o velkorysých plánech, které Beda Heller na počátku svého podnikání měl. Sumě patnácti filmů totiž výrazně odporují dobové statistice (Jiří Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1929–1934*, Praha: Čefis 1935, s. 122–123), které pro rok 1929 evidují v distribuci firmy Beda Heller pouze jediný film — SAHARSKÁ PRINCEZNA.

5) Podrobnější přehledy podává J. Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1929–1934*, Praha: Čefis 1935, s. 122–123; J. Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1935*, Praha: Čefis 1936, s. 27; J. Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1936*, Praha: Nakladatelství Filmového kurýru 1937, s. 33; J. Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1937*, Praha: Nakladatelství Knihovny Filmového kurýru 1938, s. 56; J. Havelka, *Čs. filmové hospodářství 1938*, Praha: Nakladatelství Knihovny Filmového kurýru 1939, s. 37.

námětu Quida E. Kujala podle povídky Lva Nikolajeviče Tolstého „Dábel“. Kvůli špatné finanční situaci bylo od projektu ustoupeno. Scénář a práva na film získal pro společnost AB Oswald Kosek. Film byl nakonec natočen režisérem Friedrichem Fehérem pod názvem *KDYŽ STRUNY LKAJÍ*.⁶⁾

V *Prager Film-Korrespondenz* se v srpnu roku 1935 objevila zpráva, že firma Beda Heller připravuje s režisérem Václavem Binovcem snímek *MARTHA, DIE ZAUBERIN*. Film však nikdy nevznikl.⁷⁾

Dalším plánovaným filmem, od jehož natáčení Beda Heller nakonec ustoupil, byl snímek *UMLČENÉ RTY*. Více informací o rozložení nákladů podává korespondence Bedy Hellera se společností AB. Vzájemné dohody však byly z blíže neznámých důvodů anulovány a výroby filmu se ujala společnost Dafafilm.⁸⁾

Během třicátých let 20. století se Bedovi Hellerovi podařilo úspěšně realizovat čtyři celovečerní snímky. Prvním byla adaptace románu Karla Klostermanna *ZE SVĚTA LESNÍCH SAMOT* z roku 1933, režírovaná Miroslavem J. Krňanským. V následujícím roce vzniklo podle scénáře Quida E. Kujala melodrama *HUDBA SRDCÍ*, které režíroval Svatopluk Innemann.⁹⁾ V roce 1936 vyrobil Beda Heller komedii *NAŠE XI.*, kterou režíroval Václav Binovec, a o rok později vzniklo v režii Rolfa Wanky drama *VÝDĚLEČNÉ ŽENY*.

Kromě výroby celovečerních filmů se Beda Heller podílel také na vzniku filmů krátkých, konkrétně na snímku *KRASLICE — MĚSTO HUDBY* z roku 1935¹⁰⁾ a na animované reklamě na skleně-

né nádoby z roku 1938 nazvané *ŽÁDÁME SVÉ PRAVO*.¹¹⁾

V létě roku 1939 se naplno projevilý důsledek německé okupace. Dne 26. července byl jmenován likvidátorem firmy Beda Heller Jaroslav Schneider. Filmy společnosti Beda Heller byly předány k exploataci firmě Nationalfilm. Ze 45% výnosu zastavených filmů se začal urovnávat dluh u Legiobanky. Dalších 22% mělo připadnout jakožto exploatační provize Nationalfilmu. Ze zbývajících 33% se kromě platu likvidátora měly začít splácet další dluhy dle obchodních knih.¹²⁾

Nationalfilm převzal do exploatace následující německé snímky: *POPELKA* (Aschenbrödel), *PANÍ ZIMA* (Frau Holle), *KRÁL DROZDIVOUS A PYŠNÁ PRINCEZNA* (König Drosselbart und die stolze Prinzessin), *ŠÍPKOVÁ RŮŽENKA* (Dornröschen), *VE STÍNU PADIŠAHA* (Durch die Wüste), *LÉKAŘEM Z VÁŠNĚ* (Der Arzt aus Leidenschaft), *ZÁHADNÝ HOST* (Ein seltsamer Gast), *SILNĚJŠÍ NEŽ ZÁKON* (Stärker als die Paragraphen), *DĚTSKÝ LÉKAŘ DR. ENGEL* (Der Kinderarzt Dr. Engel), *VÝSTŘEL PŘED PŮLNOCÍ* (Ein Lied klagt an), *TAJNÉ PŘELÍČENÍ* (Mit Ausschluss der Öffentlichkeit), *LÁSKA NA ROZCESTÍ* (Liebe geht seltsame Wege), *ŽLUTÁ VLAJKA* (Gelbe Flagge) a *KOCOUR V BOTÁCH* (Der Stiefelkater). Nationalfilm dále převzal anglojazyčné filmy *ZPĚVÁK Z ULICE* (Limelight) a *POMSTA V ROKLINÁCH* (Heart of the Rockies), francouzské filmy *ALIBI — KŘIVÉ SVĚDECTVÍ* (L'alibi) a *CESTA KOLEM SVĚTA ZA 80 MINUT* (Voyage autour du monde dans 80 minutes)

6) Z. Š t á b l a , c. d., sv. 3, s. 160. *Český hraný film II. 1930–1945*, Praha: Národní filmový archiv 1998, s. 148.

7) Anon., „Martha, die Zauberin“ — ein neuen heimischer Film. *Prager Film-Korrespondenz*, 17. 8. 1935, s. 1.

8) Národní filmový archiv (dále jen NFA), f. Prag — Film, inv. č. 570. *Český hraný film II. 1930–1945*, Praha: Národní filmový archiv 1998, s. 376.

9) Dokumenty informující o prodeji práv na námět filmu pod pracovním názvem *KDO NÁM ROZUMÍ* a o angažování dirigenta pro natáčení filmu v ateliérech AB na Barrandově jsou uloženy ve fondu Prag-Film, inv. č. 525 v NFA.

10) *Československý krátký film v letech 1922–45*, s. 83 (rukopis přístupný v digitální knihovně NFA: <library.nfa.cz:8081/kramerius/MShowMonograph.do?id=151>). NFA, f. Beda Heller, inv. č. 47, Seznam filmů firmy Beda Heller na skladě.

11) *Český animovaný film I 1920–1945*, Praha: NFA 2012, s. 152.

12) NFA, f. Beda Heller, inv. č. 1, Ustanovení Jaroslava Schneidera likvidátorem firmy Beda Heller.

a samozřejmě též české snímky vytvořené firmou Beda Heller HUDBA SRDCÍ, NAŠE XI a VÝDĚLEČNÉ ŽENY.¹³⁾

V srpnu 1939 měl Beda Heller předložit doklad o svém nežidovském původu, v opačném případě mu mělo být zakázáno disponovat s majetkem firmy. V reakci na toto nařízení oznámil Magistrátu hlavního města Prahy, že v důsledku arizace českého filmu zanechal svého podnikání a požádal o výmaz z obchodního rejstříku.¹⁴⁾ Není zcela zřejmé, zda tím Beda Heller vyšel vstříc dobovým politickým tlakům a požadavkům, nebo šlo o jeho soukromou iniciativu, kterou sledoval zachránění majetku své firmy. Krajský soud obchodní však Hellerovi sdělil, že výmaz firmy z obchodního rejstříku se počítá mezi majetkoprávní dispozice. Pokud bude na tomto kroku trvat, musí předložit doklad o nežidovském původu své osoby a vlastněného majetku anebo zvláštní písemné schválení od Oberlandrata v Praze. O zvláštní schválení Oberlandrata Beda Heller zažádal a proti rozhodnutí Krajského soudu obchodního podal rekurs.¹⁵⁾ Zvláštní schválení mu ale vydáno nebylo. Dne 9. dubna 1940 pak Vrchní soud v Praze rozhodl, že rekursu se nevyhovuje, jelikož majitel firmy je Žid, nemůže tudíž s majetkem jakkoli disponovat, nepodal navíc žádný doklad o nežidovském původu svého majetku ani schválení od Oberlandrata.¹⁶⁾

V dubnu roku 1940 skončil ve své funkci likvidátor Jaroslav Schneider a treuhändrem firmy byl jmenován JUDr. Wilhelm Söhnlel,¹⁷⁾ jenž byl po-

věřen i likvidací všech pohledávek a dluhů firmy. Z jeho činnosti vzešla většina písemností, které tvoří fond společnosti Beda Heller uložený v NFA. Jedná se o obchodní korespondenci (inv. č. 14–23), balance a daně (inv. č. 33–46), majetkové záležitosti (inv. č. 47–53), fakturace za filmy (inv. č. 54–64), dluhy a pohledávky společnosti (inv. č. 65–92) a záležitosti ohledně správy účtů (inv. č. 93–95).

Z bývalého majetku byl Bedovi Hellerovi přiznán měsíční výživovací příspěvek 500,- K, a to s platností od 1. července roku 1940. Zůstává otázkou, zda treuhänder byl ochoten tento příspěvek vyplácet a jak rychle likvidace firmy vlastně ve skutečnosti probíhala. V dubnu roku 1941 musel Beda Heller žádat, aby mu Söhnlel proplatil příspěvek za uplynulé dva měsíce s odůvodněním, že je již zcela bez prostředků a že se musí postarat o svou manželku a třiaosmdesátiletou tetu.¹⁸⁾

Likvidace společnosti byla dokončena v zimě 1941. K 8. lednu 1942 se váže výmaz společnosti z obchodního rejstříku pro vzdání se živnosti.¹⁹⁾

Beda Heller nastoupil do transportu 6. března 1943. Zemřel v Terezíně 13. dubna toho roku.²⁰⁾

V této souvislosti není bez zajímavosti výpověď treuhändra firmy Wilhelma Söhnlela, kterou podal u vyšetřujícího soudce mimořádného lidového soudu dne 18. února 1947. Söhnlel vypověděl, že „s nějakým zabavováním židovského nebo jiného majetku neměl jsem vůbec nic společného.“²¹⁾ Přitom působil od roku 1940 jako treuhän-

13) NFA, f. Beda Heller, inv. č. 48, Seznam filmů firmy Beda Heller v exploitaci Nationalfilmu. Dokument obsahuje i seznam krátkých filmů a dále informace o fyzickém stavu filmů a o cenzurních opatřeních.

14) SOA Praha, f. KSO, sign. A XXI 70, fol. 9, Žádost o výmaz firmy z obchodního rejstříku. NFA, f. Beda Heller, inv. č. 2, Dočasná resignace Bedřicha Hellera na oprávnění provozovat živnost.

15) SOA Praha, f. KSO, sign. A XXI 70, fol. 21, Podání rekursu proti usnesení Krajského soudu obchodního.

16) SOA Praha, f. KSO, sign. A XXI 70, fol. 40–41, Zamítnutí rekursu.

17) NFA, f. Beda Heller, inv. č. 3, Jmenovací dekret Wilhelma Söhnlela treuhändrem firmy Beda Heller. K osobě Wilhelma Söhnlela více Petr Bednářík, c. d., s. 86–88.

18) NFA, f. Beda Heller, inv. č. 95, Měsíční příspěvek na obživu pro B. Hellera.

19) SOA Praha, f. KSO, sign. A XXI/70, fol. 66.

20) Petr Bednářík, c. d., s. 116.

21) SOA Praha, f. Ls 416/47, Výpověď Wilhelma Söhnlela u vyšetřujícího soudce Mimořádného lidového soudu Praha dne 18. února 1947. P. Bednářík, c. d., s. 88.

dr několika arizovaných filmových společností²²⁾
a jeho jméno nalezneme i na řadě dokumentů
z fondu Beda Heller uloženého v NFA.

Petr Hasan

Rubriku řídí Tomáš Lachman, vedoucí oddělení
písemných archiválií NFA.

22) Petr Bednařík, c. d., s. 88.